

(moltes suredes); La *Lloma de Suro* entre Simat i Barx, que m'expliquen «perquè hi ha *suréts*»,² i «perquè hi ha *súros*»; «els bucs els feien antigament de *kóřo*, de *súro*» Bellús (1961-3).

En el P. Val. i altres llocs hi ha accs. translàtics, a base de la idea de 'cosa dura' (*AlcM*, § 5 i frases com *cor*, *cap* o *cara de suro*): a Llombai m'expliquen que el *peraíre*, que també en diuen *terra forta*, 'superfície de terra dura' «és un *súro*». —? «sí, és *assurat*» (1962); d'aquí l'acc. 'bloc d'excrement dur' (fr. *étron*);¹⁰ d'on es passa, per la coneguda metàfora, a «miedo», *Canyissaes* (131), 'temor': «tinc molt de *suro* abans d'examinar-mex» (val., *AlcM*, § 6); crec que també existeix en murcià, i és ben possible que en gran part (encreuant-se amb un derivat de *cera*) hagi contribuït a la formació del cast. ZURULLO «pedazo cilíndrico de excremento humano» (veg., però, aquest article del DCEC). De tota manera ha de ser manlleu del cat. el murc. i arag. *zuro* «mazorca del maíz una vez desgranada», car també va passar-hi amb el sentit propi (Ga. Soriano, *suro*, cf. *zuro* ib.), no sols allà sinó a l'Andalusia or. (*AlcVenceslada*, s. v. *zuro*, i jo mateix vaig sentir-ho a les muntanyes d'Almeria: *thúro* 'suro' a vells de Bédar, 1938).

En els Pirineus hi ha una doble variant *suire/siure*,²⁵ que és important i ha de ser antiga, per raons de fonètica romànica, i per la seva mateixa extensió. *Suire* és la forma corrent i normal en l'ús rossellonès: «Dels *siures* entremig, repara el meu casal, / que mira la calanca i l'aigua tremolosa: / la marinada hi puja, amb l'alè de la sal, / el pedrís l'entorneja i la parra fullosa; / és aquí que he viscut l'amor del meu país / —», J. Seb. Pons (*L'alé de la mar*, v. 1; *Poetes d'Ara*, 44); «me gití (din(s) de l'aiga! / capbussant com un *ciure* i nadant com un roc», Saisset (*Perpiny.*, 12).

D'altra banda hi ha *suire* (en part *suïro*) que ja comença en el Conflent i segueix per Cerdanya, Urgellet, Andorra i Alt Pallars. Gràcies a l'*Atlas Ling. dels Pir.-Or.* de Guiter (93) ho sabem ben detallat (cada poble). Hi ha *siure* a tot el Ross. pròpiament dit, i al Vallespir i Baix Conflent; ja en el Baix Conflent queden, però, diversos illots de *suïre/suïro* i en domini compacte a l'Alt Conflent, la major part de Cerdanya, i a Urgellet i Andorra; s'ha introduït el cat. comú *suro*⁴⁵ a part de Cerdanya (gens estrany car pocs suros hi ha en aquesta gran altitud), però hi queda encara una illa de *suï* al volt de Bellver (rodalia més baixa, on l'arbre ja no és tan rar).

Corregim complementant amb anotació personal: al SE. del Baix Vallespir ja hi ha *súru* ben arrelat, car així ho sento en els boscos de Morellàs-Riunoguers, on hi ha també el veral muntanyenc dit *El Suro* (anomenat així perquè n'hi havia un exemplar notable, buit de dins «un *súru tóut*», veg. TOU), 1959; però *siure*³⁵ ja comença al costat i tot al voltant: Les Illes, Reiners, El Voló, Albera, amb autoctonia confirmada per la toponímia: «*El síru* dels Trabucaires» històricament famós, al Voló; «Pas del *Siure*» grau de cinglera entre les Illes i el veïnat de la Selva; Els *Siures del Mar-*⁶⁰

quès a Reiners, Camp del *Siure* a Albera. Tinc nota local des d'allà com a apellatiu o topònim a: Montequiu, Montoriol, Tellet, Vilamulaca, Baó, Pontellà; i, acostant-nos ja al Canigó, a Corbera de Dalt i fins a Jóc (1959-60); pel NE. fins a enllaçar amb el llenguadocià: *súru* a Vingrau (1960). D'allà cap a Ponent l'arbre escasseja més i per tant no en tinc tanques notes, car crec haver sentit *súru* en algun punt de l'Alt Vallespir, però encara *Els Siures del Bibé* a St. Llorenç de Cerdans.

En tot cas sento allò, d'acord amb l'enquesta de Guiter, més a ponent, concretament un *súru* 'una alzina surera' a l'Alta Cerdanya, a Er (1959). Ja fora del territori del Guiter, continua *súru* per l'Alt Pallars; val a dir que allà poc s'hi fa l'arbre, i no hi ha res a la toponímia, però per a pesca i algun altre menester pagès usen el material; i tant a Estaon, com Tavascan i Esterri de Cardós en digueren *súru*. Més a l'Oest ja no en tinc cap nota: no hi ha tal cosa en aquelles altes valls. Cap al Sud segons *AlcM* arribaria *súru* fins a Oliana, Tremp i Llitera i, amb l'acostumada transposició *ir* > *ri* (*bòria*, *cúrio*, *perió*): *súru* a Artesa de S. i Sidamont.

L'evolució fonètica del ll. SÜBER no presenta dificultat en l'essencial. Es tracta d'un dels mots ben genuïns on el català té -o, des de sempre, almenys en la llengua escrita i comuna. Vaig estudiar a fons aquesta qüestió fonètica en el seu conjunt en el treball bàsic de *LleuresC*, 197-209, al qual convé reportar-se per al quadre general, decisiu aquí; per a *suro*, n'extracto: «quan la vocal final va precedida d'un grup de consonants que exigeix vocal de suport, en la llengua antiga trobem gairebé únicament -e; però quan la vocal tònica del mot és una o o una u, la -e final tendeix a canviar-se en -o; això és constant des dels monuments més antics en els casos següents: SÜBER > *suure > *suro*, MAURUM > *maure > *more* > *moro*, TAURUM > *taure > *tore > *toro*. No és possible de dubtar del caràcter genuí d'aquests últims mots, i el primer ni tan sols existeix en castellà» (p. 198).

Dins el conjunt de la fonètica històrica i dialectològica del català això s'inscriu en el complex de fets que mostren com els dialectes orientals del català tenen una tendència radical (molt més que els dialectes occidentals) a assimilar en o totes les e àtones en la proximitat d'una o (o una u), sobretot si aquesta és tònica, mentre que l'occidental es mostra més refractari, conservant *redó*, *fenoll*, *esmortuir* i anàlegs en lloc de *rodó*, *fonoll*, *esmortuir* etc. dels parlars orientals, *homo* / *covo* mall., però val. i Princ. *home/cove* etc. És, doncs, lògic que en cat. occid. i altres parlars es vagi conservar *suire* amb -e, tal com s'hi van mantenir *cuire* i no *cuïro*, *rotle* o *rogle* (en lloc de *rotllo*), *motle*, *porxe* (i no *porxo*) etc. Un cas rigorosament paral·lel al de *suro* < *suire* < SÜBER és el de TURO < *tuire* < TUBER/TUFER.

A propòsit d'això notem que l'ètimon llatí és SÜBER neutre, per tant no hi ha en llatí ni podia ser-hi un SÜBERU, com s'ha dit de vegades: l'acusatiu és SÜBER, ben documentat com a neutre (plural *sübëra*) des del